

SKOLE OG FORÆLDRE

Skole og Forældre - et strejftog gennem historien fra 1990-erne til 2010-erne

Af Niels-Christian Andersen¹

I starten af 1990-erne havde Skole og Forældre passeret en milepæl: Fra 1. januar 1990 var skolekommissionerne nedlagt og skolenævnene erstattet af skolebestyrelser. Kampen for skolebestyrelsernes indflydelse viste sig at blive vanskelig, men over årene øgedes forståelsen for forældrenes betydning for børnenes læring, og Skole og Forældre ændredes langsomt fra at være en skolebestyrelsesforening til at blive en moderne forældreorganisation.

Foreningens sjæl: Hvem er vi?

Siden Skole og Forældre blev stiftet i 1935 med navnet "Forældreraadens Sammenslutning", har organisationen i sin selvforståelse repræsenteret folkeskolens forældre. Men det har gennem tiderne været en standende diskussion, præcis hvordan dette skulle forstås. Skulle hovedvægten lægges på støtte til forældreråd/skolenævn/skolebestyrelser? Eller skulle der arbejdes ved at række mere direkte ud til alle forældrene i folkeskolen? Eller burde indsatsen gå gennem fortalervirksomhed for forældrenes indflydelse i skolen?

Da skolekommissionerne blev medlemmer af organisationen i 1946, blev det hurtigt sådan, at skolekommissionsmedlemmerne - der havde deres udgangspunkt både i skolenævnene og i

kommunalbestyrelserne - blev dominerende i foreningen. Samtlige formænd i perioden 1950-1990 var således kommunalbestyrelsesmedlemmer, en enkelt var også medlem af folketinget. Det blev ændret med skolebestyrelsernes oprettelse. Ingen af formændene siden 1990 har i deres formandsperiode været aktive lands- eller kommunalpolitikere, og siden 1996 har det været et krav, at formand og næstformand skal være medlemmer af en skolebestyrelse. Partipolitikken har været fraværende i foreningen. Fx. afløste et medlem af Enhedslisten en Venstrekvinde som formand i 1998, uden at dette førte til større ændringer i den (skole)politiske kurs.

Formænd

Birgitte Bjerregaard	1990-98
Thomas Damkjær Petersen	1998-2008
Benedikte Ask Skotte	2008-2012
Mette With Hagensen	2012-

Den lokale repræsentation

Foreningens politiske struktur var i 1990-erne meget decentral. For at kunne nå ud til medlemmerne på de enkelte skoler havde Skole og Forældre opbygget et landsdækkende net af amtsforeninger. De var

---

¹ Niels-Christian Andersen er uddannet historiker og var sekretariatschef i Skole og Forældre fra 1998 til 2012. Skole og Forældres historie indtil ca. 1998 er beskrevet i Peter Bach: [Folkeskolen og dens styrelse set med en forældreforenings øjne](#)

² Organisationens har gennem årene båret flere forskellige navne. I 2010 skiftede den navn fra "Skole og Samfund" til "Skole og Forældre". For nemheds skyld bruges her gennemgående navnet "Skole og Forældre".

selvstændige foreninger med egen økonomi og egen bestyrelse, og det var i 1990-erne primært disse amtsforeninger, der gennem kurser og arrangementer stod for Skole og Forældres direkte kontakt med medlemmerne. Det var også amtsforeningerne, der var politisk styrende i hovedbestyrelse og repræsentantskab. Amtsforeningerne gik sammen i kursusregioner, som afholdt en række velbesøgte regionale internatskurser med eksterne oplægsholdere for områdets skolebestyrelsesmedlemmer. Endnu i slutningen af 1990-erne kunne en amts-generalforsamling i Vestjylland trække langt over 100 deltagere, uden at der var noget særligt på programmet. Men nogenlunde samtidig deltog kun en snes medlemmer i generalforsamlingen i Københavns amt med hovedtale af den nytiltrådte undervisningsminister Margrethe Vestager.

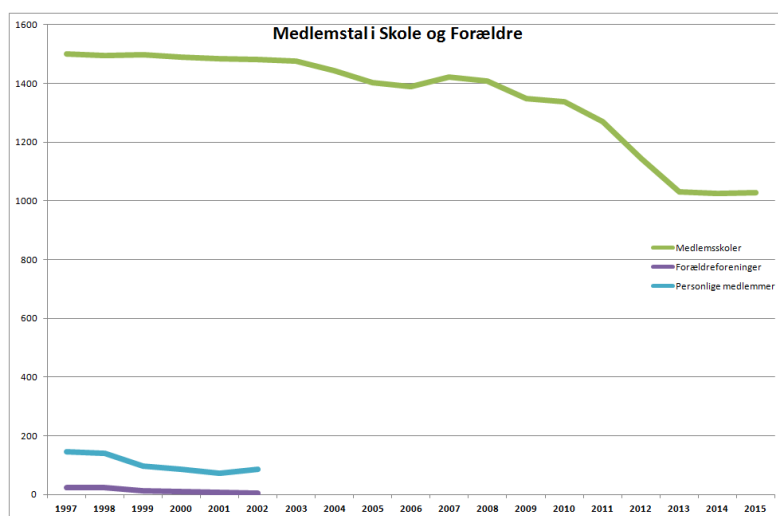
Amtsforeningernes aktivitetsniveau var meget afhængigt af enkelte ildsjæle, og det blev i stigende grad klart, at konstruktionen var skrøbelig. I 1999 vedtog Hovedbestyrelsen en service-deklaration over for medlemmerne, som primært handlede om, hvilke forpligtelser amtsforeningerne havde. Men amtsforeningerne havde vanskeligt ved at leve op til disse mindstekrav. Et udvalg under hovedbestyrelsen udarbejdede støttemateriale til amtsforeningerne, og de ansatte på sekretariatet overtog i stigende grad arbejdet med at producere og udsende lokale medlemsblade. Herudover var det et stigende problem, at de aktive i amtsforeningerne ikke var repræsentative for Skole og Forældres medlemskreds. I 2004 var 22 % af hovedbestyrelsesmedlemmerne (som var udpeget af amtsforeningerne) således ikke medlem af en skolebestyrelse.

Antal kurser gennemført af amtsforeninger og kursusregioner
 1999: 48
 2000: 43
 2001: 27

Amtsforeningerne nedlægges

Straks regeringen i 2004 besluttede at nedlægge amterne fra 2007, blev der nedsat et strukturudvalg i Skole og Forældre, som foreslog, at amtsforeningerne skulle nedlægges og erstattes af lokalafdelinger i hver af de nye storkommuner. Forslaget blev ikke vedtaget uden sværdslag, og specielt repræsentanterne fra Københavns amt var vedholdende i deres modstand. Men i løbet af 2006 nedlagde amtsforeningerne sig selv, og der blev oprettet lokalafdelinger i stedet. I alt 59 ud af de 98 nye storkommuner fik en lokalafdeling eller lokal repræsentation, og på repræsentantskabsmødet i 2006 var 55 kommuner repræsenteret. I 2007 manglede der kun repræsentation i 13 kommuner.

Antallet af medlemsskoler faldt jævnt fra midten af 00-erne, først og fremmest på grund af faldet i antallet af folkeskoler. Organisationsprocenten var i det meste af perioden omkring 90, indtil den faldt til ca. 80 i 2015

Men heller ikke lokalafdelingerne var uden problemer. Skolebestyrelserne mødtes i de fleste kommuner i forvejen i én eller anden form for fælles forum, og det viste sig, at mange

skolebestyrelser var uvillige til at lade Skole og Forældre repræsentere sig over for kommunen. Derfor blev det allerede i 2009 vedtaget, at lokalafdelingerne ikke længere skulle spille nogen rolle i Skole og Forældres formelle struktur, men at delegerede til Landsmødet fremover ville blive udpeget direkte af skolebestyrelserne. Det betød, at kun 3 lokalafdelinger på sigt overlevede. Det betød også, at antallet af delegerede til det årlige landsmøde steg fra lidt over 100 i 00-erne til 240 i 2015.

Bladet "Skolebørn"

Medlemsbladet var gennem hele perioden den vigtigste kommunikationskanal til medlemmerne. I 1998 skiftede det navn til *Skolebørn*, og den redaktionelle linje blev omlagt. Der skulle fremover være mindre foreningsstof, og bladet ville først og fremmest beskrive skolebestyrelsernes arbejde og erfaringer. Som medlemsundersøgelser i de kommende år viste, var dette fokus i god overensstemmelse med medlemmernes ønsker. Men *Skolebørn* forsøgte at favne videre. Man ville nå direkte ud til alle folkeskolens forældre.

Derfor udkom i 1998 og årene herefter et særligt skolestartnummer, der blev solgt til skolerne til uddeling til alle forældre i børnehaveklasserne. I alt blev der uddelt 28.000 eksemplarer i 1998, men et forsøg på videre markedsføring over for forældre, der ikke sad i en skolebestyrelse, viste, at det var for vanskeligt stofmæssigt at dække både skolebestyrelsesforældrenes og de øvrige forældres interesser på samme tid. Der var ikke økonomi til et parallelt blad, rettet mod "almindelige" forældre, og et forsøg på at starte et sådant blad i samarbejde med en kommerciel udgiver mislykkedes.

I 2011 begyndte man at tilbyde bladet som pdf-fil til skolerne, som kunne distribuere dem ud til skolens forældre. Men det var først, da bladets linje blev omlagt i 2013 efter en længere strategiproces, at denne videre distribution blev en rigtig succes. Nu udkommer *Skolebørn* med færre, tematiserede numre, der henvender sig bredere til skolens forældrekræds, og som også findes online.

Skole og Forældres hjemmesider kom nemlig op gennem 00-erne til at spille en stadig større rolle som kommunikationskanal. Der blev ansat en webredaktør, og antallet af brugere var konstant stigende.

Fra 2006 blev der udsendt et elektronisk nyhedsbrev til alle skolebestyrelsesmedlemmer med nyheder fra skoleverdenen. Og i 2009 lanceredes *skolebestyrelse.net*, en portal til skolebestyrelserne, som de kunne bruge til mødeforberedelse, og som samtidig kunne anvendes af Skole og Forældre til målrettet kommunikation med enkelte skolebestyrelser. Portalen blev dog ikke meget anvendt af skolebestyrelserne og måtte efter nogle år lukkes ned igen.

Kontakt til "almindelige" forældre

En drivende kraft bag bestræbelsen på at nå ud til "almindelige" forældre var, at kontingentindtægterne fra medlemsskoler faldt på grund af de mange skolenedlæggelser. I 2008 blev der med finansiering fra Undervisningsministeriet opbygget et net af trivselsambassadører - forældre, der fik uddannelse i at arbejde med trivselen på skolen. Projektet fortsatte i de følgende år, men det var vanskeligt at skaffe finansiering til netværkets opretholdelse. En markedsundersøgelse blandt forældre i folkeskolen viste, at Skole og Forældre var moderat kendt blandt "almindelige" forældre, men det viste sig vanskeligt at finde økonomisk bæredygtige måder at komme i nærmere kontakt med dem. Markedsundersøgelsen viste samtidig, at Skole og Forældre ikke havde væsentlige konkurrenter som varetager af forældrenes interesser i folkeskolen. Med navneskiftet i 2010 fra "Skole og Samfund" til "Skole og Forældre" signalerede foreningen, at den er en forældreorganisation, der gerne vil række ud til alle folkeskolens forældre

Forælderådgivningen

Det stigende antal forældrehenvendelser til Skole og Forældres sekretariat viste, at der var et stort behov for rådgivning af forældre, der på den ene eller anden måde havde problemer med deres børns skole. Allerede i 2000 begyndte de første drøftelser om start af én eller anden form for rådgivningstjeneste for forældre i folkeskolen, og i 2002 blev den første projektansøgning om midler til oprettelse af Forælderådgivningen udarbejdet. Projektet viste sig ikke at appellere til private fonde, og i 2003 blev Undervisningsministeriet anmodet om at støtte økonomisk. Året efter udtalte Grundskolerådet sin moralske støtte til projektet. Men først i 2006 lykkedes det efter lange forhandlinger at få en treårig bevilling til Forælderådgivningen fra Satspuljen. Rådgivningen åbnede officielt i august 2006 med en ansat koordinator og et antal frivillige telefonrådgivere samt egen hjemmeside. Siden åbningen har Forælderådgivningen år efter år ydet bistand til et stigende antal forældre med problemer, og efter nogle år med en usikker fremtid, da bevillingen fra Satspuljen udløb i 2009, lykkedes det 2012 at få en fast, årlig bevilling på finansloven til Forælderådgivningen. Hermed var Skole og Forældres vigtigste tilbud til forældre uden for skolebestyrelsen sikret.

Kampen for skolebestyrelsernes indflydelse

Da undervisningsminister Bertel Haarder i 1989 forberedte lovgivningen om indførelse af skolebestyrelser, var det egentlig hans agt, at skolebestyrelsen skulle have kompetence til at ansætte og afskedige skolens leder. Både KL, skolelederne og Danmarks Lærerforening modsatte sig dette. Det var der ikke noget underligt i. Men mærkværdigt nok fandt hans intentioner heller ikke støtte hos Skole og Forældre³ - og så opgav han tanken. Det kom Skole og Forældre til at fortryde de næste 25 år. For det viste sig hurtigt, at uanset hvilke formelle kompetencer, skolebestyrelsen havde fået tildelt i loven, så havde den ingen magtmidler, hvis skolelederen ikke efterlevede dens beslutninger. "Cranil-rapporten" fra 1994⁴ viste ganske vist, at enkelte kommuner havde givet skolebestyrelserne medindflydelse i afskedigelsessager. Men den viste også, at reformen i 1990 først og fremmest havde styrket skolelederen og forvaltningschefen, og at skolebestyrelsens arbejde var meget domineret af skolelederens person.

I de kommende år benyttede Skole og Forældre enhver chance til at fremme forslag om at give skolebestyrelsen øget indflydelse på lederansættelse og -afskedigelse. Men det var op ad bakke. Da et udvalg i Undervisningsministeriet i 1996 udgav en rapport om skolebestyrelser i folkeskolens⁵, var der ingen opbakning til Skole og Forældres synspunkter, der i øvrigt stadig mødte stærk modstand fra både KL, Danmarks Lærerforening og skolelederne.

Efter at aftalen om strukturreformen var indgået sommeren 2004 var der bekymring for det lokale demokrati i de nye storkommuner. Indenrigsministeren nedsatte en tænketank, som skulle komme med forslag til styrkelse af lokaldemokratiet, og tænketanken foreslog, at skolebestyrelsen skulle have øgede beføjelser over for skolelederen. Men forslaget fik ingen praktiske konsekvenser.

Indtil 2004 foregik valgene til skolebestyrelsen stort set som til et kommunalbestyrelsesvalg med listevalg og hemmelig afstemning på skolen. I 1990-erne og 00-erne var der dalende interesse blandt forældrene for

---

³ Skolebørn 1997, nr. 3, samt [Skolebørn 2014, nr. 1](#): Interview med Bertel Haarder

⁴ Mogens Cranil: Decentralisering og selvforvaltning i folkeskolen, Undervisningsministeriet, 1994

⁵ Undervisningsministeriet: [Rapport om skolebestyrelser i folkeskolen](#). 1996

at deltage i skolebestyrelsesvalgene. Der var efterhånden fredsvalg på de fleste skoler. KL argumenterede for, at valgproceduren skulle gøres mere uformel. Skole og Forældre holdt fast på den formaliserede valgprocedure som sikring af skolebestyrelsernes legitimitet, men måtte opleve, at den blev gradvis udvandet. I 2004 ændredes valgmetoden, så der kunne stemmes pr. brev og på enkeltpersoner, og i årene herefter blev valgmetoden gjort stadig mere uformel, indtil kommunalbestyrelsen i 2014 fik ret til at tilrettelægge valget, som den ville - dog i samråd med den berørte skolebestyrelse.

Skole og Forældre holdt fast på tanken om skolebestyrelsens afskedigelsesret, da foreningen i 2010 spillede ud med et forslag om forsøg med selvstyrende folkeskoler. Forslaget kunne genfindes i VK-regeringens folkeskoleudspil "Faglighed og frihed" fra 2011. Men kort tid efter udspillet blev der udskrevet folketingsvalg, og siden har man ikke hørt noget til forslaget. Situationen er med andre ord den samme som i 1994: Der er ringe opbakning til at give skolebestyrelserne øget indflydelse på skoleledernes ansættelsesforhold.

Alligevel kunne det se ud, som om forholdet mellem skoleledelse og skolebestyrelser blev forbedret hen over årene. I 2011 gav en undersøgelse blandt skolebestyrelsesformændene⁶ karakteren 10 til samarbejdet med skolelederen, mens 77 % af skolebestyrelsesmedlemmerne i 2013⁷ fandt, at de havde indflydelse på skolens udvikling. Det kan måske skyldes, at skolelederen med årene er trådt mere i karakter som leder og derfor i højere grad tager imod sparring fra skolebestyrelsen.

Derimod var skolebestyrelsernes forhold til den kommunale forvaltning og kommunalbestyrelsen sløjt gennem hele perioden. I 1994 fremgik det af "Cranil-rapporten"⁸, at de forældrevalgte skolebestyrelsesmedlemmer generelt var frustreret over manglende lydhørhed hos kommunalbestyrelsen og den kommunale forvaltning. Nøjagtigt det samme billede viser sig i Skole og Forældres 2011-undersøgelse.

Politisk indflydelse

I 1997 lancerede Undervisningsministeriet et stort udviklingsprogram for folkeskolen i form af 8-punktsprogrammet *Folkeskolen 2000*, der blev lanceret som en "fredsaftale" mellem Undervisningsministeriet, KL og Danmarks Lærerforening. Skole og Forældre var ikke inviteret med om bordet. Hvad kunne man gøre for at bevare en vis indflydelse på folkeskolens udvikling?

Skole og Forældre valgte en tostrengt strategi. Dels skulle skolebestyrelserne dygtiggøres, så de bedre kunne sætte sig igennem på de enkelte skoler (se s. 7), dels måtte der arbejdes mere målrettet for at påvirke de forskellige skolepolitiske aktører. Det var ikke længere nok at have et godt forhold til Undervisningsministeriets embedsmænd. Derfor begyndte formandskab og sekretariatschef fra 1998 at holde regelmæssige møder med uddannelsesordførerne i folketinget og med undervisningsministeren. Der blev også indledt et samarbejde med de øvrige interessenter i folkeskolen i det omfang, Skole og Forældre havde sammenfaldende interesser med dem. Det gjaldt Danmarks Lærerforening, som man kunne enes med vedrørende spørgsmålet om resurser til skolen, kamp for et bedre arbejdsmiljø o.l. I 1999 indledtes et samarbejde med DLF og elevorganisationerne om at få elevernes arbejdsmiljø på den politiske dagsorden.

---

⁶ [Danske skolebestyrelsesformænds vurdering af samarbejde, undervisningskvalitet mv.](#), Skole og Forældre 2011

⁷ [Skolebørn 2014, nr. 1](#)

⁸ se note 4

Det lykkedes, for så vidt at undervisningsmiljøloven blev vedtaget i 2001, og Dansk Center for Undervisningsmiljø blev oprettet samme år. Der blev straks indledt et tæt samarbejde med DCUM og Børnerådet om bekæmpelse af mobning i skolen, og i 2003 dannedes som følge heraf den nationale koalition mod mobning med en bred vifte af organisationer samt Undervisningsministeriet, der alle undertegnede Trivsels erklæringen i 2004⁹.

Samtidig lykkedes det at blive langt mere synlig i pressen end tidligere. Formanden Thomas Damkjær Petersen var en hyppig gæst i den skrevne og elektroniske presse. Antallet af omtaler i pressen blev tredoblet fra 1998 til 1999, og en analyse i Ugebrevet Mandag Morgen viste i 2002, at Skole og Forældre var den fjerde mest citerede organisation i pressen vedrørende skolespørgsmål. I årene herefter fastholdt efterfølgerne i formandsstolen Benedikte Ask Skotte(2008-12) og Mette With Hagensen(2012-) positionen i offentligheden både som ekspertkilder og som den mest citerede talskvinde for forældrene i folkeskolen.

Skole og Forældre havde i sine møder med politikerne argumenteret for, at der var behov for en folkelig debat om folkeskolens udvikling efter afslutningen af udviklingsprogrammet *Folkeskolen 2000*. I 2001 blev dette ønske imødekommet, idet foreningen fik en bevilling på 4,25 mio. kr. til debatprogrammet *Den Fælles Folkeskole*, der løb fra 2001 til 2003. Den bestod af korte, intensive debatkampagner i hvert amt. Der blev uddannet 40 instruktører til at holde oplæg ved de 272 debatarrangementer, der kom til at involvere tusindvis af skolebestyrelsesmedlemmer, lærere, skoleledere og andre med interesse for folkeskolen.

Skolepolitiske udspil

Skole og Forældre udsendte med regelmæssige mellemrum skolepolitiske udspil. I debatoplægget *Fremtidens skole* fra 1999 argumenterede man for en meget mere fleksibel skole, som bedre kunne tilpasse sig den enkelte elevs behov med flere skoledage med samtænkning af skole og SFO, en åben skole, der kunne holde åbent året rundt, og fleksible feriertilpasset familiernes behov.

De samme tanker fremførtes i debatbogen *Folkets skole - eller skolen for folket* fra 2000, mens debatoplægget *6 skarpe* fra 2002 foreslog obligatorisk børnehaveklasse, udvidelse af undervisningstiden, samt en mere differentieret og tværfaglig undervisning. Disse udspil gav måske ikke øjeblikkelige resultater, men det er tankevækkende, hvor mange af ideerne der er blevet virkeliggjort med folkeskolereformen i 2014.

I slutningen af 00-erne blev der lavet flere politiske udspil i samarbejde med andre interessenter i folkeskolen. Det gjaldt således udspillet *Fælles viden-fælles handling* fra 2009. Det blev til i en interessant proces, hvor repræsentanter for KL, Danmarks Lærerforening, Skole og Forældre, Skolelederne, BUPL og Børne- og Kulturchefforeningen på baggrund af forskningsbaserede oplæg enedes om, hvilke initiativer der burde tages for at bringe folkeskolen videre¹⁰. Det blev i 2010 fulgt op af udspillet *Viden i spil*¹¹, som de samme organisationer samt professionshøjskolerne, forskningsinstitutionerne og DPU stod bag, og som argumenterede for en snævrere sammenhæng mellem uddannelsesforskning og den daglige praksis i skolen.

I 2011 var det skolens ansatte og brugere (Skole og Forældre, Danske skoleelever, BUPL, Danmarks Lærerforening og skolelederne), der udsendte et fælles skolepolitisk oplæg *Vores fælles folkeskole med*

---

⁹ Læs mere på [DCUMs hjemmeside](#)

¹⁰ Læs oplægget på [KLs hjemmeside](#)

¹¹ Læs oplægget på [KLs hjemmeside](#)

trivsel og faglighed med flere forslag til, hvor der var brug for forbedringer. Men så skiltes vejene. Under opspillet til folkeskolereformen i 2013 blev lærerne mere og mere skeptiske over for lovreformens finansiering, mens reformens tanker blev støttet både af forældrene og af Skole og Forældre.

Uddannelse og udvikling

Da det i 1997 blev klart, at skolebestyrelsens kompetence ikke ville blive forøget lige med det første, indså Skole og Forældre, at vejen til reel indflydelse til skolebestyrelserne først og fremmest måtte gå gennem en bedre uddannelse af deres medlemmer. Samme år besluttede Skole og Forældre at oprette et landsdækkende netværk af frivillige instruktører, således at landsforeningen kunne påtage sig en større del af uddannelsesopgaven. Da de nyvalgte skolebestyrelsesmedlemmer skulle introduceres til arbejdet i 1998, indgik Skole og Forældres instruktører i KL's kursustilbud til kommunerne. Forløbet blev ikke nogen ubetinget succes, og det stod klart, at instruktørerne måtte uddannes bedre, hvis deres potentiale skulle udnyttes til fulde. Det blev der resurser til i programmet *Den Fælles Folkeskole* fra 2001 til 2003, så 40 instruktører kunne få et mere formaliseret uddannelsesforløb i undervisningsteknik. I de kommende år blev denne instruktøruddannelse yderligere udviklet, så foreningen i 2005 stod med en systematisk, modulopbygget instruktøruddannelse, som alle instruktører skulle gennemgå.

Det betød, at man til skolebestyrelsesvalget i 2006 kunne gennemføre i alt 119 kurser for nyvalgte skolebestyrelsesmedlemmer. Herudover blev der løbende afholdt skræddersyede kursusforløb på enkeltskoler. Den næste store uddannelsesopgave kom i projektet *Trivselsambassadører*, hvor der blev afholdt 83 kurser i næsten alle landets kommuner.

I 2008 kom en anden nyskabelse til, idet det første videns- og erfaringsseminar for skolebestyrelsesmedlemmer blev afholdt. Det blev en stor succes, som blev udviklet i de følgende år, således at man i 2015 kunne afholde 5 regionale seminarer med over 300 deltagere.

Foreningens publikationer medvirkede også til at højne vidensniveauet blandt skolebestyrelsesmedlemmerne. I 1980-erne og -90-erne blev *Lov-Lex* med kommentarer til folkeskolelovens paragraffer en stor succes, men som antallet af lovrevisioner steg op igennem 00-erne var den vanskelig at holde opdateret. Det hjalp først, da den kunne udgives digitalt som online opslagsbog. *Skolebestyrelsens Håndbog* fra 2010 (revideret udgave 2014) blev også en meget stor salgssucces.

Uddannelsesaktiviteterne nåede et nyt niveau i 2013, da folketinget bevilgede 12 mio. kr. til projektet *Kompetenceløft til skolebestyrelser* i årene 2014-17.

Udviklingsprojekter

Skole og Forældres indtægter stammede i 1990-erne i altovervejende grad fra medlemskontingenter. Disse kunne finansiere den daglige drift, men ikke større udviklingsprojekter. Der måtte derfor søges ekstern finansiering, hvis man ville gennemføre sådanne projekter.

Det første større projekt, der blev gennemført, var kampagnen *Den Fælles Folkeskole* fra 2001-03.

Det gav blod på tanden, og i de kommende år blev der gennemført en række projekter, der skulle udvikle skole-hjem-samarbejdet.

Det gjaldt det EU-finansierede *Good Intercultural Dialogue in Schools*¹², gennemført i 2005-07 med forældreorganisationer og læreruddannelsesinstitutioner fra Holland, Italien, Polen og Danmark. Et andet EU-projekt var *European Family Learning Tutor Training Project* i årene 2006-08.

Herefter fulgte to projekter om udvikling af skolens samarbejde med tosprogede forældre, begge finansieret af Integrationsministeriet og gennemført i samarbejde med UCC og UC -Lillebælt.¹³

Herudover blev der gennemført flere andre projekter, finansieret af Integrationsministeriet, fx i samarbejde med Dansk Flygtningehjælp og Greve Kommune.

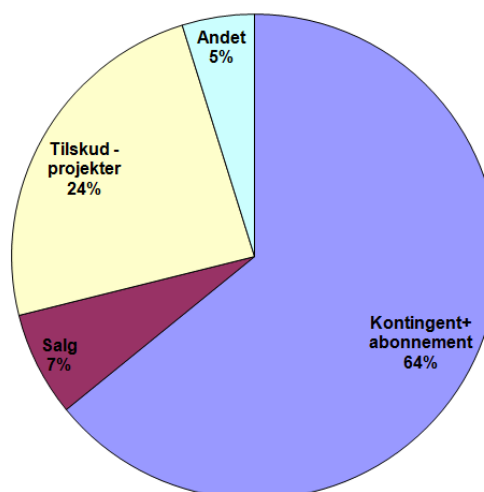
Projekterne kom til at udgøre en væsentlig del af Skole og Forældres virksomhed og økonomi i en periode, hvor indtægterne fra medlemskontingentet faldt, i takt med at antallet af folkeskoler blev reduceret. De gav mulighed for at udvikle vigtig viden på områder, der var centrale for foreningen.

Internationalt samarbejde

Skole og Forældre var med til at stifte den europæiske forældreorganisation EPA¹⁴ i 1985, og var i alle årene en aktiv partner i det europæiske forældresamarbejde. Foreningens næstformand Solveig Gaarsmand og senere formanden Benedikte Ask Skotte var medlemmer af EPAs bestyrelse. I 1990-erne opbyggede EPA et mindre sekretariat i Bruxelles, finansieret af projektmidler fra EU. Imidlertid kom EPA i finansielle vanskeligheder. I 2004 blev alle medarbejdere opsagt, og organisationen reorganiseret som en netværksorganisation uden sekretariat.

Skole og Forældre var også med fra begyndelsen i NOKO¹⁵ - samarbejdsnetværk for forældreorganisationer i Norden. NOKO holder regelmæssigt konferencer om emner vedrørende forældrenes rolle i skolen, og virker ellers gennem erfaringsudveksling. Skole og Forældre varetog sekretariatsfunktionen for NOKO i årene 2004-15.

Skole og Forældres indtægter 2001-06

¹² Se: www.good-id-in-schools.eu/

¹³ Se [Skole og Forældres hjemmeside](#) samt foraldresomressource.dk

¹⁴ Læs mere på [EPAs hjemmeside](#)

¹⁵ Læs mere på [NOKOs hjemmeside](#)

Hvem tilhører den lokale skole?

I videnssamfundet er uddannelse en afgørende parameter for samfundets konkurrencekraft. Derfor er der i dag meget stor fokus på skolestoffet i pressen og i den politiske debat. Men sådan har det ikke altid været. Endnu i 1990-erne skrev pressen stort set kun om folkeskolen omkring skolestarten i august.

Indtil 1980-erne regulerede staten via cirkulærer og bekendtgørelser fra Undervisningsministeriet rammerne for folkeskolens drift relativt tæt. Men undervisningens indhold blandede man sig ikke meget i fra centralt hold. Det blev i vidt omfang overladt til den enkelte skole (og lærer). Men fra 1990-erne nedtonedes den statslige detailregulering af folkeskolens rammer. Til gengæld strammede Undervisningsministeriet og folketinget langsomt kontrollen med undervisningens indhold. Det skete som følge af den bekymring for undervisningens kvalitet, der fulgte efter offentliggørelsen af internationale, sammenlignende undersøgelser fra 1993 og frem. I 2001 udsendte Undervisningsministeriet vejledende "klare mål" for folkeskolens fag, og i 2003 blev disse til bindende "fælles mål". I 00-erne introduceredes en kanon for litteratur og historie, der blev indført nationale test, elevplaner, kvalitetsrapporter, forbud mod gruppeeksamen, retningslinjer for registrering af fravær osv. Tempoet var specielt hæsblæsende i 2006-07, hvor folketinget vedtog ikke færre end 41 love og lovændringer vedrørende folkeskolen.

Skole og Forældre støttede de fleste af disse centralt udformede retningslinjer, fordi man fandt det positivt med centralt udformede minimumskrav til undervisningens kvalitet. Baggrunden herfor var, at kommunerne i stigende grad havde sat fokus på folkeskolen. Ikke som en uddannelsesinstitution, men som et kommunalt udgiftsområde, der kunne og skulle trimmes. Alt dette førte til en langvarig kamp om, hvad man skal forstå ved en skole, og hvem der "ejer" skolen.

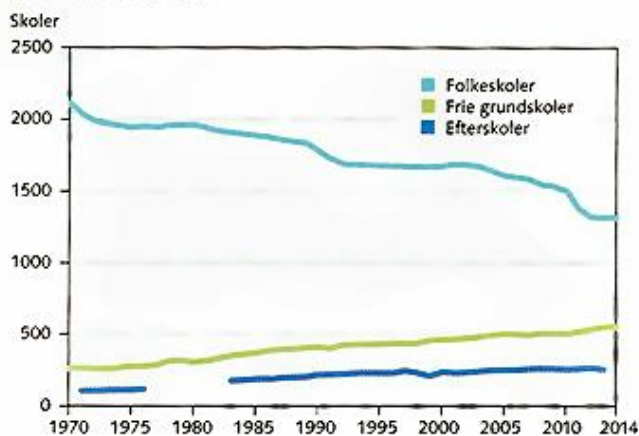
Indtil kommunalreformen i 1970 var der i vidt omfang sammenfald mellem kommune og lokalsamfund. Indtil 1988 kunne lokalsamfundet forhale en skolenedlæggelse, hvis der i skoledistriktet kunne samles 60 % flertal for at bevare skolen. Herefter bestemte folkeskoleloven stadig, at en skolelukning skulle varsles et år i forvejen, og at der skulle gå en grundig, lokal debat forud for den endelige beslutning.

Den bestemte også, at der til en skole hører ét skoledistrikt, én skolebestyrelse og én skoleleder.

I landdistrikterne var der en løbende diskussion om bevarelse af de meget små landsbyskoler. Skole og Forældres formand fik ørerne i maskinen i pressen, da hun i 1996 forsigtigt erklærede, at skoler med 30-40 elever måske var for små til at sikre pædagogisk udvikling.

KL ønskede mere fleksible regler på området. I 1999 blev der som led i kommuneaftalen nedsat et embedsmandsudvalg, der skulle undersøge mulighederne for at indrette lovgivningen, så skolestrukturen

Antal folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler i Danmark 1970-2014

Efter Dansk Skolehistorie, bd. 5

kunne gøres mere fleksibel. Skole og Forældre protesterede over, at skolebestyrelsernes repræsentanter ikke blev inddraget i denne drøftelse.

I 2000 ansøgte Vissenbjerg Kommune - bakket op af KL - om at få én skoleleder og én skolebestyrelse til alle kommunens skoler, men blev afvist af Undervisningsministeren. Året efter fik kommunerne lov at indføre fælles skoleledelse for flere skoler. Reglerne var dog forholdsvis restriktive, idet de kun gjaldt for små skoler i landdistrikter.

Lukningerne af de små skoler fortsatte. Men mange steder ville forældrene ikke finde sig i kommunens beslutning, men åbnede en friskole i stedet for den lukkede folkeskole. I 2004 blev der lukket 41 folkeskoler - men åbnet 18 nye friskoler.

Kommunerne blev ved med at afprøve grænserne for lovgivningen. Der var mange penge at spare, hvis flere skoler kunne sammenlægges, således at klassestørrelsen kunne optimeres. I 2004 besluttede Langebæk Kommune at lægge kommunens 3 skoler sammen til én, med én skoleleder og én skolebestyrelse, men at opretholde undervisning i de 3 eksisterende skolebygninger. Skolebestyrelserne klagede til Skole og Forældre, der straks indklagede kommunen for brud på folkeskoleloven. Undervisningsministeriet havde nemlig tidligere udsendt et hyrdebrev, hvoraf det fremgik, at en skole ikke kunne have undervisning på samme klassetrin på geografisk adskilte undervisningssteder. Men da tilsynsrådet endelig i 2006 fremkom med en afgørelse i klagesagen, havde Undervisningsministeriets jurister skiftet holdning. De mente ikke længere, der var hjemmel til deres tolkning af folkeskoleloven. På denne baggrund anerkendte Tilsynsrådet kommunens beslutning.

Uden at der var ændret så meget som et komma i lovgivningen var opfattelsen af, hvad man skulle forstå ved en skole, fuldstændig forandret. Kommunerne kunne i teorien sammenlægge alle deres skoler til én (hvad flere kommuner også efterfølgende gjorde) - med fortsat undervisning i de eksisterende skolebygninger. Væk var forældrenes ret til at få deres barn optaget i distriktsskolen. Væk var forpligtelsen til at oprette en skolebestyrelse i alle skoler. Og væk var tilknytningen mellem skole og lokalsamfund.

Skole og Forældre var chokeret, og det blev snart klart, at ingen i folketinget havde forudset denne udvikling. Der blev udfoldet store bestræbelser for at ændre lovgivningen, så det blev umuliggjort at oprette afdelingsopdelte skoler. Men alle bestræbelser stødte på den forhindring, at kommunerne ved en lovændring ville kræve milliardkompensation fra staten for de mistede muligheder for at billiggøre skoledriften. Oven i købet gjorde folketinget det i 2007 vanskeligere for forældrene at oprette friskoler, når en folkeskole blev lukket, idet kommunens varsel for skolelukning blev forkortet, så forældrene blev nødt til at anmelde en ny friskole, før kommunens beslutning om lukning var taget.

Sluserne var åbnet for en omfattende ændring af skolelandskabet. I 2008 sammenlagdes 13 skoler på Bornholm til 4, og 16 skoler på Lolland til 4. I skoleåret 2010/11 blev der nedlagt 82 skoler, og 136 skoler blev sammenlagt til 60. Den gennemsnitlige skolestørrelse steg fra 295 elever i 1993 til 448 elever i 2014, og klassekvotienten steg i samme periode fra 19 til 22.

Hovedet på sømmet blev ændringen af folkeskoleloven i 2009, som dels lovfæstede skolelederens såkaldt selvstændige kompetence, dels understregede hans eller hendes forpligtelser som kommunal embedsmand, men ikke varetog forældrenes demokratiske rettigheder.

Skole og Forældre gjorde, hvad man kunne, for at standse udviklingen. Der blev holdt møder med ordførere og minister, som var meget lydhøre. Danmarks Lærerforening, Skole og Forældre, Danske Skoleelever, skolelederne og BUPL udsendte i 2008 et fælles politisk udspil, hvor man med pædagogiske og demokratiske argumenter talte for, at det ved lov burde sikres, at en skole ligger i geografisk sammenhængende bygninger. En bred koalition af organisationer holdt høring på Christiansborg om sagen. Men intet hjalp. Kampen blev tabt, og de kølige økonomiske overvejelser vandt over alle andre argumenter. I årene 2000 til 2015 blev næsten 1/4 af landets folkeskoler ned- eller sammenlagt.

Forældrenes betydning for deres børns læring

Allerede i 1960-erne havde Erik Jørgen Hansen fra Socialforskningsinstituttet¹⁶ gennem sine studier af unges uddannelsesvalg vist, at der var en snæver sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og sandsynligheden for, at den unge fik en uddannelse efter folkeskolen. I de følgende årtier var der stort politisk fokus på, hvordan skolen kunne blive bedre til at bryde den negative sociale arv - noget, den danske folkeskole stadig er temmelig dårlig til. Men debatten koncentrerede sig om, hvordan skolen bedst kunne kompensere for hjemmets manglende støtte.

I slut-90-erne begyndte især britiske forskere at interessere sig for, hvad det mere præcist var i forældrenes omgang med deres børn, der hæmmede eller understøttede børnenes læring i skolen. Den europæiske forældreorganisation EPA greb bolden og lancerede i 1999 et slogan om, at forældrene er deres børns første lærere. Samtidig afholdt Skole og Forældre med inspiration fra EPA de første workshops for forældre og lærere i indskolingen, hvor begge parter blev informeret om forældrenes betydning for børnenes læring, og hvor de fik værktøjer til at anvende denne viden på en understøttende måde.

I 2002 forestod Skole og Forældre en EPA-konference i København om "The Effect of the Quality of Home/School Cooperation on Childrens' Learning". Her fortalte den engelske professor Charles Desforges om sin forskning i emnet, og han var også deltager i en offentlig konference, som Skole og Forældre fire år senere afholdt. Foreningen bragte emnet op i alle de fora, hvor der var mulighed for det, og efterhånden lykkedes det at få også andre til at interessere sig for sagen. I 2006 bevilgede Undervisningsministeriet penge til, at Skole og Forældre i samarbejde med DLF og KL kunne udgive 7 hæfter om, hvordan forældrene kan støtte deres børn i de forskellige skolefag¹⁷

Samtidig viste Skole og Forældres undersøgelse fra 2005, at samarbejdet mellem hjem og skole stadig var meget traditionelt, med hovedvægten på forholdsvis korte skole-hjem-samtaler og klasseforældremøder. Forældrene oplevede endda et vist pres fra skolen for at "afrette" deres børn bedre. Der var ikke mange skoler, der aktivt brugte forældrene som en resurse for børnenes læring.

I 2006 indførtes ved lov obligatoriske elevplaner. Både forældrene og Skole og Forældre var meget glade for dette initiativ, fordi de skriftlige elevplaner giver et bedre grundlag for fælles drøftelser om barnets læring. Skole og Forældre fortsatte med det skolepolitiske oplæg *Bedre læring til Danmarks børn*¹⁸ fra 2007 presset for at udnytte potentialet hos elevernes forældre bedre. Skolerådet lavede i 2008 en årsberetning med hovedvægten på en oversigt over forskningen i forældrenes betydning for deres børns læring, og hermed

---

¹⁶ Se yderligere om social arv på [SFI's hjemmeside](#)

¹⁷ [Velkommen til samarbejde. Hvordan kan vores børn lære mere i skolen?](#)

¹⁸ Oplægget kan læses på [Skole og Forældres hjemmeside](#)

forelå der for første gang en sådan oversigt på dansk. Efterhånden lykkedes det at overbevise flere og flere om vigtigheden af at inddrage forældrene aktivt i børnenes læring. Dette var således et af fokuspunkterne i udspillet *Fælles viden-fælles handling* (Se s. 6). Det lykkedes altså efter godt 10 års målrettet indsats at gøre forældrenes betydning for deres børns læring alment accepteret. Men som erfaringerne fra projektet *Forældre som ressource* viste, så kræver det en dybtgående ændring i skolens kultur, hvis den for alvor skal bruge forældrenes resurser til at fremme børnenes læring.

Maj 2016

Kilder:

Skole og Forældre: årsberetninger 1996-2015, referater fra hovedbestyrelses- og forretningsudvalgsmøder 1998-2014, diverse interne notater.

Skolebørn 1996-2012

Coninck-Smith, N. de, L. Rosén Rasmussen og I. Vyff (2015): "Da skolen blev alles" i *Dansk skolehistorie bind 5*. Aarhus Universitetsforlag.

Cranil, M. (1994): *Decentralisering og selvforvaltning i folkeskolen. De første års erfaringer med folkeskolens nye styrelsesbestemmelser*. Udarbejdet af Forskningsinstituttet for Pædagogik og Uddannelse. Undervisningsministeriet, folkeskoleafdelingen.